5126

శ్రీ

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్పత్రిక

కాకినాడ

రెండునెలల కొకసారి ప్రకటింపఁబడును.

(Journal of the Telugu Academy.)

సంపుటము ౩౭. { సర్వధారి. చైత్ర - భాద్రపదములు } సంచిక ౧ ౩.

శ్రీః

"సాహిత్యవిమర్శము."

(పూర్వానువృత్తము)

అప్పల్ల సోమేశ్వరశర్మ. P. O. L. (సింహాచలము)

ఈవిషయమునఁ గుంతకుని యభిప్రాయము కొంచెము వేఱుగ నగపడును. అతఁడు తన వక్రోక్తిజీవితము గ్రంథములో సాహిత్య పదార్థమును జాలవరకు విమర్శించి ప్రతిపాదించెను. "వాచ్యవాచక భావరూపమగు సంబంధము శబ్దార్థములకు సహజము గాన శబ్దార్థ సంబంధమాత్రము సాహిత్యమనుటకు వలనుపడదు, విశిష్టసంబంధమే సాహిత్యమనవలయును. సంబంధవైశిష్ట్యమును బ్రతిపాదింపఁ బోవు రీతినిఁ బరిష్కరించుకొనుట యుక్తము." అని కుంతకుని తాత్పర్యసంగ్రహము. ఈవచనములను బరిశీలించిన నతని యాశయము తెల్లమగును. ఉదాహరణము :—1. "యదిదం సాహిత్యం నామ తదేతావతి నిస్సీమని సమయాధ్వని సాహిత్యశబ్దమాత్రేణ ప్రసిద్ధమ్, నపునరేతస్య

కవికర్మ కౌశలశ్లాఘాధిరమణీయస్య అద్యాపి కశ్చిదపి విపశ్చిద యమస్య పరమార్థ ఇతి మనాజ్మాత్రమపి విచారపదవీ మవతీర్ణః। తద స్య సరస్వతీహృదయారవింద మకరందబిందుసందోహసుందరాణాం సత్కవివచసామ న్తరాఽమోదమనోహరత్వేన పరిస్ఫురదేతత్ సహృదయషట్చరణగోచరతాం నీయతే." (చిరకాలమునుండి సాహిత్యము శబ్దమాత్రముచేతనే ప్రసిద్ధమైయున్నది. ఎవరు నద్దాని పరమార్థమును నిర్వచించలేదు. కాన సాహిత్యపదార్థమును సహృదయులకు మనవిచేసుకొనుచున్నాను.)

2. "సహితయోర్భావస్సాహిత్యమ్".

3. "శబ్దార్థౌ సహితావేవ ప్రతీతౌ స్ఫురతస్సదా। సహితా వితి తావేవ కిమపూర్వం విధీయతే." (శబ్దార్థములు సహితములుగనే యెల్లప్పుడు స్ఫురించుచుండును. సహితములన నవియే. క్రొత్తగఁ జెప్పనదేమి ?)

4. "ననుచ వాచ్యవాచక సంబంధస్య విద్యమానత్వా దేత యోఃకథంచిదపి నసాహిత్యవిరహః । సత్యమేతత్ । కింతువిశిష్టమే వేహ సాహిత్యమభిప్రేతమ్". (వాచ్యవాచక సంబంధము శబ్దార్థములకు సహజమగుటచే వానికెప్పుడును సాహిత్యాఽభావముండదు. అయినను విశిష్టసాహిత్యమే సాహిత్యపదార్థముగ నభీష్టమైనది.) ఈ మొదలగు వచనములు. కుంతకుఁడిట్లు విశిష్టసంబంధమే సాహిత్యమని స్థిరపఱచి తుదకు స్వాభిమతమయిన వైశిష్ట్యము నీవిధముగ నిరూపించెను :— 1. "సాహిత్యమనయోశ్శోభాశాలితాంప్రతి కాఽప్యసౌ । అన్యూనాఽనతిరిక్తత్వ మనోహారిణ్యవస్థితిః । సహితయోర్భావస్సాహిత్యమ్ । అనయోశ్శబ్దార్థయో ర్యాకాఽప్యలౌకికీచేతనచమత్కారకారితాయాః కారణం అవస్థితిః—విచిత్రైవ విన్యాసభంగి..సాసాహిత్యముచ్యతే", (లోకోత్తర

-చమత్కారజనకమగు శబ్దార్థముల విచిత్రవిన్యాసము సాహిత్యమనఁబడును.) 2. "మార్గానుగుణ్యసుభగో మాధుర్యాదిగుణోదయః। అలంకరణ విన్యాసోవక్రతాతిశయాన్వితః।వృత్త్యౌచిత్యమనోహారి రసానాం పరిపోషణం। స్పర్ధయా విద్యతేయత్ర యథాస్వముభయోరపి। సాకాప్యవస్థితి స్తద్విదానందస్పందసుందరా। పదాదివాక్పరిస్పంద సారస్సాహిత్యముచ్యతే।" (రసోచిత గుణాలంకారాది సహితము, లోకోత్తర చమత్కారజనకము, రసికహృదయాకర్షకమునగు శబ్దార్థముల విలక్షణావస్థితి సాహిత్యమనిపించుకొనును.) అని దీనినిఁబట్టి "శబ్దార్థ విశిష్టసంబంధమే సాహిత్యపదమునకు ముఖ్యార్థము" అని కుంతకుని యాశయమైనట్లు స్పష్టమగుచున్నది. భోజుని నిరుక్త సాహిత్యమునకుఁ గుంతకుని విశిష్టసాహిత్యమునకును భేదమంతగ సిద్ధింపదు. భోజుని కావ్యనిరుక్తత్వమునకే కుంతకుఁడు వైశిష్ట్యమని పేరిడినట్లు విశదమగుచున్నది. అయినను సంబంధాన్తరమును సాహిత్యమనుటయుక్తమే కాదని కుంతకుని యభిసంధిగఁదోచుటచే నియ్యది మతాన్తరముగఁ జూపఁబడినది.

రాజశేఖరుఁడు తన కావ్యమీమాంసలో సాహిత్యపదార్థము నతిసంగ్రహముగ నిరూపించి వదలివైచెను. "శబ్దార్థముల యథావత్తమగు కలయికయే సాహిత్య"మని యతనియాశయము. "శబ్దార్థయోర్యథావత్సహభావేన విద్యా సాహిత్యవిద్యా" మొదలగు వాక్యములచే నీవిషయము తెల్లమగును. ఇతనిమతమునఁ గావ్యనిరుక్తత్వవైశిష్ట్యాదుల కావశ్యకతయుండదు. శబ్దార్థ సంబంధాన్తరముఁగూడ సాహిత్యమనవచ్చును.

ప్రసిద్ధాలంకారికులలో సాహిత్యపదార్థ విచారమునుఁజేసిన వారి తాత్పర్యము లీవిధముగ నున్నవి.

ఈ సాహిత్యపదము "సాహిత్యసంగీతకలావిహీనః సాక్షాత్పశుః పుచ్ఛవిషాణహీనః" "పదవాక్య ప్రమాణేషు యదేతత్ప్రతిబింబితం। తో తో జయతి సాహిత్యే తస్యవాణీ ప్రసీదతి" "సాహిత్యం శ్రీమురారేః" మొదలగు ననేక స్థలములలోఁ గొన్నిచోటులందు కావ్యపరముగనుఁ గొన్నిఁట నలంకారశాస్త్రపరముగనుఁ బ్రాచీన కవులచేఁ బ్రయోగింపఁబడెను.

ఇట్లు దుర్నిరూపణీయార్థము, అలంకారికవివాదాస్పదము, మహావిషయమునగు సాహిత్యపదమును, కాలక్రమమున "సామాన్యముగఁ గావ్యస్థలములగు శ్లోకాదుల యన్వయజ్ఞానము" అను నర్థమందుఁగూడఁ బ్రయోగించుట సంభవించెను. "వానికి సాహిత్య మధికము" "వీనికి సాహిత్యమల్పము" మొదలగు లోకవ్యవహారములనుఁ బరిశీలించిన నీవిషయము గోచరించును.

ఇట్లే "సాహిత్యపాథోనిధి మంథనోత్థమ్" "సంస్కృత సాహిత్యమ్" "ఆంధ్రసాహిత్యము" "హిందీసాహిత్య" మొదలగు ప్రాచీనాఽధునిక వచనములనుఁజూచినచో సాహిత్యపదము క్రమముగఁ గేవల వాఙ్మయ రూపార్థమునందునుఁ బ్రయోగింపఁబడుచున్నదని నిశ్చయింపవచ్చును.

కాగా నిప్పటికి సిద్ధించిన సాహిత్యపదార్థములివి:— 1. కేవల వ్యాకరణవ్యుత్పత్తి ననుసరించి "సహస్థితి" రూపార్థము.

2. "శబ్దార్థౌ సహితౌ కావ్యమ్" అను లక్షణానుసారముగ శబ్దార్థ సంబంధరూపార్థము.

3. భోజాభిమతమగు రసాఽవియోగాదిరూపార్థము.

4. కుంతకాభీష్టమగు విశిష్టసంబంధ రూపార్థము.

5. శబ్దార్థముల యథాతథమగు సహభావమనెడి యర్థము

6. అన్వయజ్ఞాన రూపార్థము.

7. వాఙ్మయ రూపార్థము.

ఈవిధముగ స్వల్పముగ భేదముతో సాహిత్యపదార్థములు నిరూపింపఁబడినవి ఎట్లో యొకరీతి నర్థాంతరములను నిరూపించినను నిరూపింపవచ్చును. సహితశబ్దమునకు శాస్త్రసమూహమును నర్థమును జెప్పి యధ్యాహార శేషపూరణ లక్షణాదులతో "షట్శాస్త్ర సామాన్య సంప్రదాయార్థ జ్ఞానత్వము" అని పెద్దలవాక్కులలో నొప్పుచుండు నర్థమట్టి యర్థాంతరములలో నొకటి. ఈయర్థములలో భోజకుంతక మతములు సహృదయ పరిగ్రాహ్యములు.

ఈయర్థములనన్నిటి నటుంచి సాహిత్యపదపరమార్థనిష్కర్షను దెలిసికొనవలయును. "రసమే కావ్యాత్మ" యను మతము సర్వోత్తమముగ స్థిరపడినపిదప సాహిత్యపద పరమార్థము రసికహృదయాకర్షకముగ వికసించినది. ఎట్లన:— హితశబ్ద మేవిధముగఁ జూచినను రసవాచకముగ సిద్ధించుచున్నది. చూడుడు:— 1. హితము=బ్రహ్మానందసదృశ మగుటవలన రసికాగ్రేసరులకు పథ్యము. (రసము) 2. హితము=పిహితము నిగూఢమని యర్థము. అభిధాలక్షణావ్యతిరిక్తమగు వ్యంజనావ్యాపారముచేతనే గాని యింకొకరీతినఁ బ్రతీయమానము కానిదగుటవలన గూఢము. (రసము) అనిభావము. 3. హితము=సన్నిహితము. సతత కావ్య పరిశీలన పరిపక్వచిత్తులగు భావుకుల హృదయారవిందములందు సంసారరూపమున సన్నిహితము. (రసము) 4. హితము=నిహితము. సమ్యగ్రక్షితమని యర్థము. మహాకవులచే బాగుగఁ బరిపోషింపఁబడినది (రసము) అని భావము. 5. హితము=అవహితము. వాల్మీకి వ్యాసాది మహామునులచే నేకాగ్రచిత్తముతో ధ్యానింపఁబడినది. (రసము) ఎట్లైనను హితశబ్దమునకు రసమనియే యర్థము. హితముతోఁ గూడినది. (హితేన-సహ=యుక్తమ్) సహితము రసవిశిష్టమని యర్థము. సహితము యొక్క భావము సాహిత్యము. ప్రకృతి జన్యబోధయందు ప్రకారముగ భాసించు నర్థమే భావప్రత్య

యోగ్యమగుటచే సాహిత్యశబ్దార్థము రసమనియే పర్యవసించును. (రసవిశిష్టమను సహితశబ్ద జన్యబోధలో విశేషణముగ రసమే భాసించుచున్నదిగాన యని తాత్పర్యము) కాన సాహిత్యశబ్దార్థము రసము ఇదియే సాహిత్యపదపరమార్థము. రసము కావ్యాత్మయను సిద్ధాన్తము సర్వాంగీకృతము, సునిశ్చితమునుగాన నిదియే పర్యవసన్నార్థమను పరిగ్రాహ్యము.

ఇట్లు సాహిత్యశాస్త్రమన రసశాస్త్రమని ఫలితము వచ్చినది. ఆత్మస్థానీయమగు రసమును నిరూపించునపుడు శరీర, తద్ధర్మ, తదలంకారాది స్థానీయములగు శబ్దార్థ, గుణాలంకారాదులను నిరూపించుట యత్యావశ్యకము నుచితముఁగూడనగును. కాగా రసవిశిష్టమగు కావ్యమునొక్క స్వరూప సాధన సామగ్రి ప్రయోజనాదినిరూపణపరమగు శాస్త్రము సాహిత్యశాస్త్రమని సంపిండితార్థము.

4. శాస్త్రత్వ సమర్థనము.

ప్రకృతమున నిట్టి సాహిత్యముగూడ వ్యాకరణాదులవలననే శాస్త్రమేయని సయుక్తికముగ నిరూపింపవలసియున్నది. పండితలోకమున నిటీవలఁగొన్ని యభిప్రాయపరిణామములు కలిగినను మొదటినుండియు నిద్దాని శాస్త్రత్వవిషయమున నొకవిధమగు ననాదరము వ్యాపించియున్నది. కావునఁ బ్రస్తుతనిరూపణమున కావశ్యకత సంభవించినది. కొందఱాలంకారికు లీవిషయమునఁ దగుశ్రద్ధవహింపకపోయిన నీవిషయమును శంకించి పట్టుదలతో సాహిత్యమునొక్క శాస్త్రతను సమర్థించినవారు రాజశేఖర ధర్మసూరులు. వీరికావ్యమీమాంసా సాహిత్య రత్నాకరములందు బహుముఖములుగ సాహిత్యమునొక్క శాస్త్రత్వము సమర్థింపబడియున్నది. ఆగ్రంథములందలి యుక్తులచేతను యాక్త్యన్తరములచేతనుఁ బ్రస్తుతవిషయమును విశదీకరింపఁదలచితిని.

1. "సకలవిద్యాస్థానైకాయతనం పంచదశం కావ్యం విద్యాస్థానమితి యాయావరీయః। గద్యపద్యమయత్వాత్, కవిధర్మత్వాత్, హితోపదేశకత్వాచ్చ। తద్ధి శాస్త్రాణ్యనుధావన్తి।" (పదునాలుగువిద్యలని ప్రసిద్ధికలదు. కాని కావ్యవిద్యనుఁగూడ జేర్చి పదునైదువిద్యలనవలయును. గద్యపద్యమయత్వము, హితోపదేశకత్వము మొదలగు శాస్త్రాన్తరలక్షణములు కావ్యవిద్యకును గలవు.

2. "పంచమీ సాహిత్యవిద్యేతి యాయావరీయః। సా హి చతసృణామపి విద్యానాం నిష్యందః।" (నాలుగువేదముల సారభూతమగుటచే గావ్యవిద్య నైదవవేద మనవలయును.)

3. "ఉపకారకత్వాదలంకారస్సప్తమమఙ్గమ్। ఋతే చ తత్స్వరూపపరిజ్ఞానాద్వేదార్థానవగతేః।" (అలంకారవిద్యను విడిచిన వేదార్థసమ్యగ్జ్ఞానము కలుగనేరదు. కాన అఙ్గత్వమనగా నుపకారకత్వమగుటచే గావ్యవిద్యయు వేదార్థవిజ్ఞానోపయుక్తమగుటవలన నద్దానినేడవ వేదాఙ్గ మనవలయును.) ఈ మొదలగునవి రాజశేఖర వచనములు. వీని పరిశీలనచే సాహిత్యమును, పదునైదవవిద్యగాను, ఐదవవేదముగాను, ఏడవవేదాంగముగాను, దప్పకఁ బరిగణింపవలయు నను రాజశేఖరుని యభిసంధియు, దన్మూలమున సాహిత్యముయొక్క శాస్త్రతయు స్పష్టమగును.

మఱియుఁ బ్రతిశాస్త్రమందు నేదో యొక యనధిగతవిషయము సంపూర్ణముగ విచారింపఁబడును. అట్లే సాహిత్యశాస్త్రమునఁగూడ ననధిగతమగు కావ్యవిషయము పూర్ణముగఁ జర్చింపఁబడుచున్నది. కాన నదియు శాస్త్రమే. విషయము, ప్రయోజనము, పురుషార్థపర్యవసానము, కర్తవ్యతాబోధక ప్రమాణము నుండుటచేఁగావ్యము విమర్శింపఁదగినదియే కాదని వాదించుటమాత్రము యుక్తముకాదు. కావ్యమీమాంసకు వక్ష్యమాణస్వరూపమగు కావ్యము విషయము;

గావ్యమునకుఁ గీర్త్యాదులు పెక్కు ప్రయోజనములు గలవు. అయ్యవి మున్ముందు పూర్తిగఁ బ్రపఞ్చింపఁబడును. అంగములకు ప్రధానఫలముచేతనే ఫలవత్త్వమను న్యాయము ననుసరించి కావ్యప్రయోజనములను బట్టియే కావ్యమీమాంసకును సప్రయోజనత్వము సిద్ధించును. అట్లే "కీర్తిం స్వర్గఫలా మాహురాసంసారం విపశ్చితః |" అనునభియుక్త వచనానుసారముగ స్వర్గాదిసాధకమగు కీర్తికి సాధనమగుటచేఁ గావ్యము పురుషార్థపర్యవసాయియగును. ఇట్టుండ నిట నొక శంక యుదయింపవచ్చును. "ప్రీతియుపదేశమునకుఁ బ్రవృత్తినివృత్తిబోధనమే ప్రధానప్రయోజనముగదా! అయ్యది యుపదేశాన్తరములచేతనే సిద్ధించునుగానఁ గావ్యోపదేశము వ్యర్థము" అని. ఈశంక నిలువ నేరదు. తుల్యయుక్తిచే (కావ్యోపదేశముచేతనే ప్రధానప్రయోజనము సిద్ధించుటవలన నుపదేశాన్తరములు అనుదాహృచే) నుపదేశాన్తరములే యేల నిరర్థకములు కాకూడదు? వేదార్థసమ్యగ్జ్ఞానాదుల కుపదేశాన్తరము లవసర మందుమేని యందుకొఱకే కావ్యోపదేశమునకు నావశ్యకత సిద్ధించునని తెలియఁగునది. అన్నివిధముల నుపదేశాంతరములతో సమానయోగక్షేమము కావ్యోపదేశము. మీఁదుమిక్కిలి యుపదేశాన్తరములకంటె మిక్కుటమగు నాధిక్యముండుటచేఁ గావ్యోపదేశమునకే యావశ్యకత సంప్రాప్తమగును. ఇతరోపదేశములకంటెఁ గావ్యోపదేశమునకుండు నతిశయమెట్టిదో కొంచెము వివరించుట యుచితము. ఉపదేశము ప్రభుసమ్మితము, మిత్త్రసమ్మితము, సమ్మితము, కాంతాసమ్మితమునని త్రివిధము. ఇటసమ్మితశబ్దము సదృశార్థకము. అందు ప్రభుసమ్మితము వేదము. వేదమున నర్థమునకప్రాధాన్యము శబ్దమునకే ప్రాధాన్యమునుగాన నద్దానికి ప్రభుసమ్మితత్వము ముపపన్నమగుచున్నది. లోకములో నొకానొక ప్రభువు భృత్యాదుల నెట్లు స్వాజ్ఞామాత్రముచేతనే యొకకార్యమందుఁ బ్రవర్తింపఁజేయుదురో

నింకొకకార్యమునుండి నివర్తింపఁజేయుచు విపరీతముగఁ జేసినచో దండించుచు నుండునో యట్లే శ్రుతియు లిఙ్ (విదధీత) లోట్ (వద) తవ్యదాది (ప్రశ్వసితవ్యమ్) విధ్యర్థకప్రత్యయసహితములగు వాక్యముల చేతనే పురుషుల నిష్టకార్యములందు ప్రవర్తింపఁజేయుచు ననిష్టకార్యములనుండి నివర్తింపఁ జేయుచు విపరీతముగఁ జేసినచో దండనస్థానీయమగు ప్రత్యవాయమునుఁ జూపుచుండును. శబ్దమనగా విధిప్రత్యయసహిత వాక్యము. ప్రవర్తకత్వమే (పురుషుఁ బ్రవర్తింపఁజేయుట) దానికిఁగల ప్రాధాన్యము. అందుచే శబ్దప్రధానమైన శాస్త్రము. ప్రభుసమ్మితమను లక్షణము ఫలించుచుఁ గాన వేదము ప్రభుసమ్మితమను విషయము నిర్వివాదము. ప్రభుసమ్మితోపదేశమున మనసున కాహ్లాద ముండదు. భయభక్తులతోఁ బురుషుఁడు ప్రవర్తింపవలసి వచ్చును.

మిత్రసదృశములు పురాణములు. అయ్యవి అర్థప్రధానములు. అర్థమనగా వాక్యార్థము. ప్రాధాన్యముఁ బ్రవర్తకత్వము గానఁ బదార్థమున కట్టి ప్రవర్తకత్వము లేకుండుటచేఁ బదార్థమును మాత్రమిచట గ్రహింపరాదు. పురాణాదు లర్థవాదస్వరూపము (స్తుతినిందాస్వరూపములు) లగుటచే వేదమువలె "ఈ కార్యమునట్లు చేయవలయును" అను విధిబంధముతోఁ బురుషులకు హితాహితములందుఁ బ్రవృత్తి నివృత్తులనుఁ గలుగఁజేయలేవు. ఇంతేమన మిత్రులవలె యుక్తులతో ననునయించి మహాపురుష గుణవర్ణనాదులద్వారా ప్రవృత్తి నివృత్తులనుఁ గలుగఁజేయుచుండును. కానఁ బురాణాదులు మిత్రసమ్మితములు మిత్రసమ్మితోపదేశమువలనఁ గొంచె మాహ్లాదానురాగములు కలుగుచుండును.

కాంతాసమ్మితము కావ్యోపదేశము. ధ్వని ప్రధానమైన కావ్యమే కాంతాసదృశమనఁబడును. [illegible]

కాంతలకుఁ గేవలము కటాక్షవలోకనహావభావాదులచేతనే పురుషునిఁ బరవశునిఁజేసి యిష్టానిష్టములందుఁ బ్రవృత్తి నివృత్తులఁ గలుగఁజేయుచున్నదో యట్లే కావ్యమును సహృదయ చమత్కార కారణమౌ శబ్దార్థోభయ శక్తిమూలమునగు వ్యంజనావ్యాపారము చేతనే “రామాదులవలెఁ బ్రవర్తింపవలయును.” “రావణాదులంబోలి ప్రవర్తింపఁగూడదు.” అను ప్రవృత్తి నివృత్తులను మనసు నొవ్వకుండ సంతోషపూర్వకముగ సంపాదింపఁజేయును. కాంతోపదేశమువలన సంపూర్ణాహ్లాదానురాగము లుద్భవించును. ఈవిషయమునే విద్యానాథుఁడు “యద్వేదాత్ప్రభుసమ్మితాదధిగతం శబ్దప్రధానాచ్చిరం యచ్చార్థ ప్రవణాత్పురాణ వచనాదిష్టం సుహృత్సమ్మితాత్ । కాన్తాసమ్మితయా యయా సరసతా మాపాద్య కావ్య శ్రియాకర్తవ్యే కుతుకీ బుధోవిరచిత స్తస్యై స్పృహాం కుర్మహే.” అనుపద్యముచే వెల్లడించెను. సాహిత్యసారమం దచ్యుతరాయఁడును.

జిజ్ఞాసోః సుందరీరీత్యా కావ్యం సముపదేశకృత్ ।
ఐహికాముష్మికాదేర్యతోఽయమన్వార్థ ఉచ్యతే 1
వేదోపదేశ కావ్యాది శబ్దభేదాత్త్రిధా మతః ।
ఉపదేశో నృపసుహృత్సుందరీ రీతితఃక్రమాత్ । 2
నృపాజ్ఞావత్తు వేదాజ్ఞాఽనుల్లంఘ్యేతి వైదికః ।
నృపరీత్యోపదేశోఽసౌ ఫలఏవాఽతిసౌఖ్యదః । 3
సుహృదుక్తి కృతౌ సౌఖ్యం ఫలే నో చేద్భయం నహి
సుహృద్రీత్యోపదేశోఽయమితిహాసాది కర్తృకః । 4
సోఽధికారిసుఖాయైవ శ్రవణేఽనుష్ఠితాఫలే ।
కాన్తారీత్యోపదేశస్త్వతోఽయం కావ్యాది సంభవః । 5
సుందరీ స్వీకహృదయం వశీకృత్య స్వసద్గుణైః ।
లౌకికం వైదికంచాఽపి కామితేష్టం ససాధనం । 6

తద్వత్కావ్యాద్యపి శ్రీమన్మహారామాయణాదికమ్ ।
శ్రోతుర్మనో వశీకృత్యహితం వక్తి సహేతుకమ్ । 7
అయం సర్వత్రసుఖదః శ్రవణేఽనుష్ఠితావపి ।
తద్గుణాద్యై రసోత్పత్తేః ఫలేత్విష్టార్థ సిద్ధితః ॥" 8

అను శ్లోకములచేఁ గావ్యోపదేశాతిశయమునుగ్గడించెను. విశ్వనాథకవిరాజుకూడ సాహిత్యదర్పణమున "చతుర్వర్గప్రాప్తిర్హి వేదశాస్త్రేభ్యో నీరసతయా దుఃఖాదేవపరిణతబుద్ధీనామేవజాయతే। పరమానందసందోహజనకతయా సుఖాదేవ సుకుమారబుద్ధీనామపి పునః కావ్యాదేవ। ననుతర్హి పరిణతబుద్ధిభిస్సత్సు వేదశాస్త్రేషు కావ్యేషు కిమితి యత్నః కరణీయ ఇత్యపి నవక్తవ్యమ్. కటుకౌషధోపశమనీయస్య రోగస్య సితశర్కరోపశమనీయత్వే కస్యవారోగిణ స్సితశర్కరా ప్రవృత్తిస్సాధీయసీ నస్యాత్ ।" అను వచనములతోఁ జమత్కారముగఁ గావ్యాతిశయమును విశదీకరించెను. ఇట్లు కావ్యాతిశయప్రతిపాదకములగు నాలంకారిక మూర్ధన్యోక్తులు వందలకొలది యున్నవి. అందుచేఁ గావ్యోపదేశ ముపదేశాన్తరములకన్న మిన్నయని స్థిరపడుటవలన నయ్యదియే సార్థకము నావశ్యకమునని విశదమగుచున్నది.

(సశేషము.)

గ్రంథస్వీకారము.

శ్రీ తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానమువారిచే ప్రాచ్యగ్రంథమాల యందు ప్రచురింపఁబడిన సీక్రింది యమూల్యగ్రంథములు మాకార్య స్థానమునకు సాదరముగ నొసంగఁబడి స్వీకరింపఁబడినవి.

(1) కాశ్యపసంహిత- జ్ఞానకాండము. (2) రూపకపరిశుద్ధి (3) ఆంధ్రకువలయానందము. (4) శృంగారసంకీర్తనములు. (5) శ్రీ వేంక టేశ్వరవచనములు. (6) శ్రీ వేంకటేశ్వరలఘుకృతులు.

శ్రీ దేవస్థానమువారు తమకు సంస్కృతాంధ్రాదిభాషలయం దును, హిందూమతసంప్రదాయములందునుగల యభిమానముతో దిరుపతియందు సంస్కృతకళాశాలను, ప్రాచ్యలిఖితగ్రంథాలయమును, ప్రాచ్యపరిశోధకసంఘమును నెలకొల్పి వానికనుబంధముగ నొక పత్రి కనుకూడ ప్రకటించుచున్నారు. అందమూల్యములగు వ్యాసములు, సంస్కృతాంధ్ర తమిళ భాషలయందును, నాంగ్లమునను ప్రచురింపఁబడు చున్నవి.

వీరి ప్రాచ్యగ్రంథమాలయందు వైఖానసాగమమును గూర్చిన అత్రిసంహితయందలి సమూర్తార్చనాధికరణమిదివరలో ప్రకటింపఁబడి నది. మరల నాయాగమమునకు ముఖ్యమగు కాశ్యపజ్ఞానకాండమను గ్రంథమిప్పుడు వెలువడినది. వైఖానసులకు కృష్ణయజుర్వేదాను బంధమగు కల్పసూత్రములేగాక హరిసిద్ధాంతములును, దేవాలయము లందలి యర్చనాదులను వివరించు మరీచి, అత్రి, కాశ్యప, భృగు సంహితలును ముఖ్యమైనవి. అందు మరీచికృతమగు విమానార్చన కల్పము, అత్రిరచించిన సమూర్తార్చనాధికరణమను గ్రంథము లిదివరలో ప్రకటితములు.

కాశ్యపజ్ఞానకాండము అష్టోత్తరశతతమాధ్యాయసంయుతమై పెక్కువిషయముల నుద్ఘాటించుచున్నది. గ్రంథప్రారంభమున భువననిర్మాణము, జంబూద్వీపవిస్తృతి, ఖండములు మొదలగునవి తరువాత వాస్తువిషయములు, విమానదేవసభాదికల్పనములు, ఆచార్యవరణము, భూమిశుద్ధి, దారుయిష్టకాసంగ్రహణము, బ్రహ్మస్వరూపము, దశావతారస్వరూపము, శూలస్థాపనము, నిత్యార్చనవిధి, అలంకారాసనస్నపనవిధులు, ఆయాకార్యముల సంభవించు దోషములకు దగిన ప్రాయశ్చిత్తములు మొదలగునవి గ్రంథాంతమున అష్టాక్షరీమంత్రకల్పము, తన్మహిమయు విశదీకరింపఁబడినవి. ఈగ్రంథమునందలి విషయములు కేవలము వైఖానసులకేగాక తదితరులకు నవశ్యవరణీయములు. వైఖానసాగమమును గూర్చియు సంహితలను గూర్చియు విపులమగు విమర్శగ్రంథము నాంగ్లమున బ్రకటింతుమని యుపోద్ఘాతమున దెలుపఁబడినది. అట్టి గ్రంథమాంగ్లముననేగాక యందఱకును దెలియునటుల నాంధ్రమునగూడ బ్రకటింపవలయునని పరిశోధనాలయాధికారుల హెచ్చరించుచున్నాము.

(2) రూపకపరిశుద్ధి– ఇది అలంకారశాస్త్రమునకు జెందిన విమర్శగ్రంథము. పండితరాజ దేశికతిరుమలై తాతాచార్య శిరోమణిచే రచింపఁబడినది. ఉపమారూపకాలంకారములను గూర్చి పెక్కు అలంకారగ్రంథముల పరిశీలించి వ్రాయఁబడినది. భోజుని సరస్వతీకంఠాభరణము ననుసరించి, 'సామాన్యాప్రయోగే' అను పాణిని సూత్రవివరణ మొనరింపఁబడినది. సంగ్రహముగ గ్రంథారంభముననే గ్రంథప్రయోజనమును వివరింపుచు గ్రంథకర్తలు పాదారవిందమను చో రూపకమని పలువురంగీకరించియుండ, కొందఱు ఉపమయనగునని నిర్వచించియున్నారు. అది సమంజసముగాదు. దాని నుపపాదించుచు సహృదయరంజనమునకై రూపకపరిశుద్ధియను నీగ్రంథమును రచించితినని

తెలిపియున్నారు. ప్రాసంగికముగ దండి, వామన, భామహ, రుద్రటాది ప్రాచీనాలంకారికులమతములును, అప్పయదీక్షిత, జగన్నాథాది యర్వాచీనుల యభిప్రాయములును విమర్శింపఁబడినవి. ఉపమారూపకముల యాథార్థ్యస్థితిని దెలియఁగోరువారికిది మిక్కిలి సహాయకారి యగు ననుట నిర్వివాదాంశము. వెల 2 రూప్యములు.

(8) ఆంధ్రకువలయానందము. ఉభయభాషాప్రవీణ కంభంపాటి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారిచే రచింపఁబడినది. విద్యార్థుల కుపయుక్తముగ సులభమగురీతిని మూలమునందలి విషయములు లలితమగు శైలి నాంధ్రీకరింపఁబడినవి. కాని క్లిష్టమగు నాలంకారిక శాస్త్రవిషయకములగు చర్చలతో గూడియుండుటచే, మూలము వలెనే గొన్నిస్థలముల పాఠకులకు కష్టసాధ్యమనియే చెప్పవగును. ఈ గ్రంథమువలెనే యిటీవల ప్రతాపరుద్రీయ, సాహిత్యరత్నాకరాది గ్రంథము లాంధ్రీకరింపఁబడినవి. కాని 'అనర్ఘ శ మహాభాష్య వ్యర్థాసావదమంజరీ' అనినట్లు క్లిష్టతమములగు మూలగ్రంథముల నాంధ్రీకరించిన వానిప్రయోజనము సందేహాస్పద మనఁదగును. మూలవిషయములను తగురీతిని సంగ్రహముగ దగిన యుదాహరణముల గైకొని వివరించి, విద్యార్థుల కుపయుక్తముగ స్వతంత్రరచనములనే యొనర్చుట మంచిదని తోచుచున్నది. ఈవిషయము నిదమిత్థమని పండితబృందమే నిర్ణయించునుగాక. అయినను విశేషపరిశ్రమ వహించి మూలభావములను శక్త్యనుసారము సులభమగుభాషను వివరింప ప్రయత్నించిన గ్రంథకర్తల ప్రయత్నమెంతయు బ్రశంసనీయము. వెల రు 3-12-0.

(4) శ్రీ వేంకటేశ్వర వచనములు.

(5) శృంగార సంకీర్తనములు.

శ్రీ తిరుపతి వేంకటేశ్వరస్వామి యాస్థానమున సంకీర్తనాచార్యులగు తాళ్లపాకవారి నెలుఁగని యాంధ్రవాఙ్మయాభిలాషు.

లుండు టరుడు. వారి గ్రంథములలో ముఖ్యములగు అష్టమహిషీ కల్యాణము, పరమయోగివిలాసము, ఉషాపరిణయములేగాక, చిన్న కృతులు పెక్కులు గలవు. వానిలో చాలభాగము దేవస్థానమున రాగిరేకులలో వ్రాయింపఁబడి శాశ్వతముగ జాగ్రత్త పఱుపఁబడినవి. దేవస్థానము వారిటీవల ప్రాచ్యపరిశోధనశాలయందు దాంధ్ర వాఙ్మయ పరిశోధకులును, సుప్రసిద్ధ విమర్శకులుగు శ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి వర్యుల సాహాయ్యముచే అన్నమాచార్యుల శృంగారసంకీర్తనములను, పెదతిరుమలాచార్యుని శ్రీవేంకటేశ్వరవచనములను బ్రకటించి యున్నారు.

శ్రీ వేంకటేశ్వర వచనములను గ్రంథమునకు శాస్త్రిగారు వ్రాసిన విపులమగు పీఠికయందు వచనరచనము, తద్భేదములను గూర్చి సోదాహరణముగను, సవిమర్శముగను వివరింపబడినది. మఱియు తాళ్లపాక వారు రచించిన గ్రంథములు, వారి వంశక్రమము దెలుపఁ బడినవి— శ్రీ వేంకటేశ్వరవచనములు కృష్ణమాచార్యసంకీర్తనము లను నామాంతరము గల్గిన సింహగిరివచనముల బోలియున్నవని శ్రీ శాస్త్రిగారు వ్రాసియున్నారు. ఈవచనములు సులభమగు శైలిని పెక్కు వేదాంతవిషయముల బోధించుచు భక్తిప్రధానములై యలరారుచున్నవి. భావస్ఫురణము, అర్థగాంభీర్యముగలిగి తేటతెనుంగున మధురముగ రచింపఁబడిన యీగ్రంథము ఆంధ్రభాష యందుత్తమ వచనరచన దుస్సాధ్యము కాదని ఘోషించుచున్నది. సహృదయు లందఱి మాధుర్యమును గ్రోలి యానందింతురుగాక. వెల రు 1-8-0

(౬) శ్రీ వేంకటేశ్వర లఘుకృతులు. ఇదియు శ్రీ శాస్త్రిగారిచే బరిష్కరింపఁబడిన గ్రంథము. ఇందు కొన్ని కృతులు లసముగ్రము. కొన్నిటికి కర్తలపేర్లును తెలియుటలేదు. అయిననేమి యముద్రితములు. రచనానైపుణ్యముగలిగి సహృదయానందకరంబులగు. లవణగుణ...

తరిగొండ వెంకమాంబ రచించిన శ్రీ రమాపరిణయమను ద్విపదయు తుదిని జేర్చఁబడినది. ఇందు ఛాయాకృతులు 9 గలవు. వెల రు 1-8-0. పై గ్రంథములు వలయువారు శ్రీవేంకటేశ్వర ప్రాచ్యపరిశోధనాలయ ముఖ్యాధికారులకు వ్రాయనగును.

7. తోకచుక్క—అనంతాత్మకుల వేంకట సూర్యరామారావు. వెల 0-6-0 లు.

ఇది ఖగోళశాస్త్ర విషయకమగు చిన్నగ్రంథము. ఇందు గ్రంథకర్తలు తోకచుక్కలస్వరూపము, దానికిని సూర్యకుటుంబమునకు గల సంబంధము, ప్రాచీన భూగోళశాస్త్రజ్ఞులు గుర్తించిన ధూమకేతువులు, వానివృత్తాంతము, పునరావర్తనము, మొదలగు విషయములెన్నియో సంగ్రహముగ విమర్శించియున్నారు. సులభమగు వ్యావహారికభాష నీగ్రంథము రచింపఁబడినది. అవసరమైన తావులకొన్ని పదముల కాంగ్లపదములును సులభగ్రాహ్యతకొరకు దెలుపఁబడినవి. గ్రంథకర్త లిట్టి చిన్నగ్రంథములనే గాక ఖగోళశాస్త్రమునుగూర్చి విపులముగ కథారూపముగ నుండునటుల గ్రంథముల రచింపవలసియున్నది. ఆంగ్లమున సర్-రాబర్టు బాల్ అను ఖగోళశాస్త్రజ్ఞుడు The story of the Heavens ఖగోళ వృత్తాంత కథయను గ్రంథమును కేవలము శాస్త్రజ్ఞులకే గాక సామాన్యులకుగూడ సులభముగ దెలియుటకై రచించియున్నాఁడు. దాని నాదర్శముగ గొని యిటీవల పరిశోధనాఫలితములగూడ జేర్చి హృద్యమగురీతిని పాఠశాలా విద్యార్థుల యుపయోగార్థము మనదేశీయ భాషలయందు గ్రంథములు రచింపఁబడవలసియున్నవి. ఇట్టి గ్రంథముల వలయుచోటుల ఫొటో చిత్రములను గూడ జేర్పవలసియుండును. ధూమకేతువులనుగూర్చి యాంధ్రమును దెలుపవలసిన ముఖ్యవిషయముల వివరించిన గ్రంథకర్త ప్రయత్న మెంతయు బ్రశంసనీయము.

(4) చిమ్మపూడి అమరేశ్వరుడు—విక్రమసేనము.

సీ. సారథిశతవృద్ధు చక్రంబు లొంటిగూడి
జరగవు రథమున సంఘటించి
యుదకంబుసోకున కోర్వనియారడంబు
చేతికి బిరుసైన ప్రాతవిల్లు
గరికాంకురకోర్వక కడగండ్ల గుడుచు
ముప్పొంది వాహమై చివ్వనారి
మేఁపు నీరును లేక మెసలాడనోపక
వర్తమానంబైన వసములు
నిట్టిసాధనములు నీకు నెట్లొదవె
దివ్వులమల నెట్లు గెలిచితి వనవేవ
యనుచు నగజాతచెలులు లాడ నలరు శివుఁడు
చిత్త మిగురొత్త మనల రక్షించుఁగాత. 1

చం. చనవున రెండుచక్రములు పల్లలపాల్లు వంగ నొక్కమో
ము నగఁగ నొక్కయాననము ముద్దుసటించఁగ నొక్కయాస్యము
న్గనఁగ ని దేమి పల్కు దని యాలపనంబునఁ జెక్కులించు న
బ్బున నగుమణ్ముఖుం డెమిఁ బొందితి త్రినేత్రులు మాకు నీవుతన.

సీ. భట్టనారాయణుభాషాంతమూదేవి
లబ్ధవర్ణులకర్థలబ్ధిఁ జేయు
బాణవాగ్భామినీప్రసపమంజరి విశా
రదుల కలంకారరమణిఁ జేయు
రాజశేఖర భారతీజహ్నుకన్యక
సుకవీంద్రులకు భావశుద్ధిఁ జేయు
మాఘవాణీశీతమారుతగతి సార
మతులకు రోమహర్షమ్ముఁ జేయు

నని యెఱింగి వారియడుగులు దలఁచి న
మస్కరించి దండి నమ్మురారి
వాఘునుని గుణాఢ్యుక్షేమేంద్రు నిల
నలంకారవిదులఁ దలఁచి గారవమున. 3

సీ. ప్రత్యగ్ర రచనాతి భాసురప్రాసాద
నిర్జిత గోత్రావనీధరంబు
ప్రాకార శిఖరాగ్ర బంధుర మణిగణ
ద్విగుణిత తారకా విభ్రమంబు
పరిఖాజలాంతర ప్రతిబింబితద్రుమ
స్మారిత పాతాళ భూరుహంబు
వరపుష్ప సారభావర్జిత మధుప శ్రూ
న్యీకృతాశా వారణేంద్ర గండ
మప్సరః స్పృహణీయ లీలాతిశయవి
లాసినీజననేత్ర విలాస జనిత
కుసుమ శరబాణవైఫల్యమసదృశార్థ
నిర్జితాలక యుజ్జయినీపురంబు.

తే. గీ. తరులువడి యుత్తరాయణ దక్షిణాయ
నములు రవితేర నిడిసిన పరవలట్లు
మెఱయఁ గనుఁగొనఁ గొమ్మలు మింటి కిడిన
కుదురువిధమునఁ దనరారుఁ గోటమీఁద.

ఉం. కొలఁదికిమీఱఁ బెద్దయగు కోట తనర్పున వస్తుసంతతో
జ్జ్వలతరసత్ప్రభా తరవిచంద్రరుచుల్ సొరనేరకున్న సం
ధ్యలు దివసత్రియామములు తత్పురిపౌరజనం బెఱుంగుఁద
మ్ములలమొచవిన్ విహంగరతిఁ బూవులతావి రతిప్రసంగతిన్.

తే. గీ. ఇట్టిపాటి యిల్కుఁ దేలుపుట్టియనుచు
జనులు కనుకని పలికెడు చందమామ
నడిమి మచ్చకు నెట్టేఁగి పేరిడఁగ నేర్తు
రప్పురమున మేడలపయి నాడుసతులు.

కం. హరగిరి సురగిరి రోహణ
గిరులీనిన కొదమలనఁగ గృహములు పురిప
చ్చురువగు నకల్ప్య రత్న
స్ఫురణల విలసిల్లి తగినపాదపుల తోడన్.

ఆ. వె. నీర నగ్నియునికి యారయ విస్మయం
బనుచు బాడబాగ్ని కడలి యుప్ప
రంబు సొచ్చెనొక్కొ రత్నాకరము మణు
లనఁగఁ జెలువమమరు నాపణములు.

చం. పాదవుగ నెల్లయంగడులఁ బ్రోవులువోసిన నూత్నరత్నముల్
కడఁక ననేకవేషములు గైకొనివచ్చిన యర్థికోటికిం
బిడికెఁడు లాదిగాఁగ బలివెట్టుచు రప్పురివైశ్య భామినుల్
గడపక హస్తకంకణ ఝుళఝ్వనులొప్పఁగ నెల్ల యెప్పుడున్.

కం. తరుణ వయస్కుల యావన
పరిపాకుల వృద్ధజనుల భటులను నిజసో
దరులను గురులనుగాఁ జూ
తురు పురముపతివ్రతాసతులు పుణ్యవతుల్.

సీ. చూపుల కట్టుపుందూపుల చేఁబట్టు
నబలల చూడ్కుల యాయుధములు
తాయంబునకు గండఁగోయిలఁ గూయించు
బాలలపలుకుల మూలమంత్ర

మెదిరికిఁ దేటులసెడ యాటలాడించు
నబలలయలకల యాప్తబలము
నవరణకుం బందుఁ జాలించు మగువల
మొగముల నేనకుఁ దగినమొగము
భావ భవునకు నటుగాక బలమె బలము
గాఁగఁ దిరిగనే వీటిచేఁ గాసిబడఁడె
యనగ సౌందర్యసంపద లభినవముగ
వఱలుచుండు దత్పురంబున వారసతులు.

ఉ. పూవులపొన్నవుతై చిలుకబోదలు కోయిలపిండు మందలై
తావులకొన్నవుతై యలివితానముగానము తానకంబుతై
తావను బండఁజాలుటఁ ద్రికాలముగల్గ వరంబుఁగన్నయా
త్మై వనరాజిపొల్పుగఁ బురాంతిక భూములనెల్లఁ జూడగన్. 13

చం. మరలఁగఁబోదు రిండ్లకును మాపవునంతకుఁ జేలలోపలం
దిరిగి రయుకింతలేఁ తపడఁదేరెను మోముఁ జెన్ను సేయుచున్
బిరిగొని త్రాలు ద్రుగుచులు వెలుగఁజీకటినెల్లఁ బాదినం
దెరువరు లోంఁగూడఁ బఱతేరఁగఁ బాపుర భామినీజనుల్. 14

సీ. సుదతులు దస్సినచో నలంతులువోవ
సొబగుఁజూడ చలిమిరి చూపిచూపి
యువతులు తిలకించియున్నచో వేడుక
గొలఁదిమీరఁగ నొజ్జ గుదిసి కుదిసి
సుభగుల పెనకువచోఁ దానవలఁతిమై
మెఱుకువ వాసన కెక్కి యెక్కి
వెలఁదులు ముదమునవిహరించుచో సోయ
గంబున వీధులఁ గ్రాలి క్రాలి

యతులితంబైన శృంగార రతుల నిజవి
భూతిఁ బొందఁజేసి తత్పురములోనఁ
బవలు రేయును నడుగక తవిలి తిరుగు
మిండఁడును బోలె మందానిలుండు దలిరు. 15

శా. దానానేకపబృంహితస్వనము గాంధర్వావలీహేషిత
ధ్వానంబున్ మృదువేదనాదమును గాంతానూపురారావమున్
గానానూనరవంబుఁ దూర్యబహుశంఖస్ఫారశబ్దంబుఁ బె
ల్లై నీరాకరఘోషమో యనఁగ నిత్యంబుం జెలంగుం బురిన్. 16

తే. గీ. నూఱు క్రతువులు సేయని పాఱుటిల్లుఁ
గోటిపడగలు లేని కిరాటగృహము
జాతిరత్నంబు గాని పాషాణకులము
వెదకిచూపిన వీటఁ బన్నిదము గలదు. 17

మ. కులశైలంబులలో సువర్ణగిరి, దిక్కుంభీంద్రవర్గంబులో
బలభిన్నాగము, లోకపాలకులలోఁ బర్జన్యుఁ డుగ్రోరగం
బులలో శేషుఁడు పెంపుగన్న కరణిం బూజ్యాధిపశ్రేణిలో
వెలసెన్ విక్రమసేనభూవిభుఁడు దోర్వీర్యప్రకాశోన్నతిన్. 18

సీ. ధరణీశ లవణాబ్ధి పరివేష్టితక్షితి
వరలిన నేరేడు గడితి గొలఁది
నొక్కొక్క దిక్కున నొక్కొక్క లక్షయో
జనములు తన్మధ్యమున సువర్ణ
సారమై యున్నది చతురశీతి
సాహస్ర యోజనసంఖ్య మొదలి
వలము పదాఱు వేల్గలిగి వెడల్పు ము
ప్పదిరెండు వేలుఁగాఁ బాతులోఁతు

మొదలి వలయమున యంత్రమై తుదిఁ బదాఱు
నేసి వెలుఁగారు మేరువన్ శిఖరి యొప్పు
దానిపై బ్రహ్మపురి చతుర్దశ సహస్ర
యోజన స్థితిఁ గనుఁగొనఁ జేదగిల్లు. 19

మ. అద్రికైలాసము దిగ్గిలాసము విహాయశ్శ్రేణీసమ్మద
ప్రదవిన్యాస మదగ్రభాసము మరుద్భామావదాధ్యాస మ
భ్యుదయన్యాస మసన్నిరాసము మయూరోదారనిధ్యానభి
భ్యదహివ్రాతకృతప్రవాసము త్రినేత్రావాస మర్త్యేశ్వరా. 20

శా. ముత్తాకే కుజముల్ పడల్చె, మొగడల్ మున్నే మహీజంబులం
దొత్తెం, బువ్వులు నిండఁగాఁ బెరిఁగె నేయుర్వీజముల్, పూపలన్
మొత్తంబై విలసిల్లె నేధరణిజంబుల్, కాయలుం బండులం
జిత్తానందముఁ జేర్చె నేక్షితిజముల్ చెల్వొందఁగాఁ జెప్పుమా. 21

సీ. అరుణ పుష్పావలి యగ్నిగా సంధించి
యళుల నుఱ్ఱులుగాఁగ నావహించి
దండడివీతెంచు దక్షిణ పవనంబు
భస్త్రావిలఁ బుగాఁ బరిభవించి
చిలుకలుఁ బికములు చేదోడుకోయంగ
మాధవుండను కనుమరి గడంగి
యంగజుండను పతి యానతింబనిపూని
మొగడల నృత్తులుకుల మొనలుచఱచు
కొలిమి యొక్కటియనఁగఁ గురియుపరాగంబు
విస్ఫులింగములుగ విరవాలు లులుక
నేచిపూచియున్న యీ యశోకమహీరు
హాంబుఁగంటె మాళవాధినాథ. 22

సీ. మదవతీగండూష మదిరాభిషేచన
వడినంకురించిన వకుళములును
అతివల మృదుపాదహతి నూత్నకోరక
స్ఫురణ గ్రక్కొన్న యశోకములును
సుదతుల క్రేఁగంటి చూడ్కిపై బాటించి
దీకించి యలరిన తిలకములును
అన్నుల యూర్పుఁ జన్నుల సోఁకునఁ
గొమరొంది చిగిరిన కురవకములు
నెఱిఁగ చరణములను జలకలు విలసిన
మొగడలందునుండి మొరయు తేఁటి
కొదమ తెలమిఁబొంది ఘూర్ణిల్లు నధికవి
భూతిఁ దనరు చూతపోతములను. 23

సీ. పాంథుల హృదయముల్ పల్లటిలఁ జేయు
దర్పకుఁ బనిచిన దండవంగ
విరహిమృగంబుల మఱిగి పండిపిరెడు
కాయసంభవుని మొక్కల మనంగ
కడునల్లి చైత్రు నాగారంబు ముద్రింప
మనసిజుఁ బనిచిన యనుఁగు లనఁగ
సహచరుండగు గంధవహుఁ గానఁగా
మీనకేతను పంచిన దూతలనఁగ
నభినవాకార సౌందర్య సుభగలీల
లతికయుంబుగ మెఱయుచు నసమబాణు
పువ్వులావికాజనములపోలె నెఱసి
కోమలాంగులు పువ్వులుగోసి రెలమి. 24

చం. ఇటియొఱఁగుచంబు లందొకటి యుంచుక వీడ్వడ నొక్కకేలలేఁ
బొఱగ బళించి సక్కమును బూవుసకెత్తి చేతి చంత క్రొ
మ్మెఱుఁగులు హాస్తముం దడచి మీఁదికి బ్రాఁకఁగ మున్నగన్నయా
గుఱుతులు డాసి కోసెఁ దుదికొమ్మలపూవులు కొమ్మ నెమ్మితోన్.

చం. అలకలు తేఁటి వాఁడుములును, హాసతలంబులు పల్లవంబులుం,
బలుకులు కీరపోతముల భాషలు, మేనులు పువ్వుఁదీఁగెలున్,
దలిరుఁబ మేలొసఁగు బెడఁ, విలాసవతుల్ క్రసునాథరాజ్యల
క్ష్ములగి తినెల్లచో విరులుకోయుచు చెన్నుసలారెఁ దోటలన్.

సీ. నెఱవుగాఁ బిరిఁదుక సగము సత్తావి తు
మ్మెదచే ముసుమును మీఁదువోక
ఆకరువుచేఁ దుక మొక్కరంబ మొల్లకక
నెఱిసిప్పి నొరుగక కొఱకు లేక
బింకంబు లొక్కంత పిఱఁపలక జిగిసొంపు
చెపరక రేకులు చిక్కువడక
పొరటతోరాయక పొలుపు సొంపెసలక
సుడియు క్రీగాలిచే సూరగిలక
కరముకోఁకల్లు రుచిర మంజరులుగోసి
వనిత యొక్కర్తు తనదులావణ్యరసము
నెలమి నుద్యాన మొక క్రొత్త చెలువుదాల్ప
లతలలో నాడు జంగమ లతిక వోలె.

సీ. దక్షిణపవనంబు తనుగంధమునననూని
మలయాచలముమీఁది మరులుమాన్పఁ
దివిచిపట్టిన లేఁతచివుళుల చాయకుఁ
కరతలంబులకాంతి వరములొసఁగఁ
కుసుమముల్ గోయుచో గోళ్లమెఱుంగులు
తనిమొగ్గలకు గవుసెనియ లొసఁగఁ
చిలుకంగఁ జెలఁగెడు పలుకులు రాజకీ
రములకు నొజ్జతనములు సేయఁ
గురులు నలుపిందు చెరయఁగ వనమయూ
రముల గతులువేడ గమనలీల
వనఁగిపెనఁగి ప్రీతి వనకేలి సలిపిరి
వనజముఖులు వేడ్కఁ బనుపుసేయ. 28

సీ. ధమ్మిల్లభారముల్ కమ్రపూవులఁతోడఁ
బాదిగొని వెన్నులఁబొలసి వ్రేల
నలికతలంబులఁ బొలుచు కుంతలములు
ఘర్మజలంబులఁ గలసియుంట
కహ్లారదళముల కాంతిమిన్నక కొన్న
చెన్నునఁగనుఁగవ జేగుటింత
పోలెడు వల్లులఁబోలెడు మేనులఁ
బయ్యాట గ్లాని ప్రస్ఫురింప
ఘనపయోధరముల కాశ్మీరచర్చలు
కలఁగ నలనగతులు చెలువమొందఁ
బువ్వుఁబోఁడులంతఁ బుష్పాపచయకేలి
సొలివచ్చిరా నృపాలుకడకు. 29

మ. పరఁగె నొప్పెసలారు మానికపు సోపానంబులం బ్రజ్వల
ద్వర వజ్రోపల సైకతంబులను సౌవర్ణారవిందంబులన్
హరినీలాసితవారిజంబులను జక్రాంగాదివాఃపక్షివి
స్ఫురణంగల్గు సరోవరంబుఁ గనియెన్ భూవల్లభుం డయ్యెడన్. 30

కం. మొగములు విరిదమ్మలఁ గుచ
యుగములు కోకములఁ జూడ్కు లుత్పలముల మం
దగతులు హంసలఁ దోల న
రుగుఁగదెఁ జొచ్చిరి సతుల్ సరోవర మెలమిన్. 31

చం. కటివడఁ గాడ నీల్గఁ జికౌను కరంబుల నక్కలించి పి
న్నట తరళంబుతోడ నయనద్యుతి భ్రూలతలందె ర్వ నుం
గుటములు మోఁపి సిక్కుచును గ్రొగ్వొచన్నులచాయ మోపుచ
క్కటి కెపగంగఁ జొచ్చె నొకకామిని తోయజమండమిమ్ములన్. 32

తే. గీ. ఒలిమిరాహు సుధాంశు బింబంబు వెఱచి
పాఱఁగడుడసి వెనుకొనుపగిది నొక్క
యెడ సఖులుఁగూడి చెలరేఁగి యీఁదుచోట
నీలవేణియు మొగమును నెలఁత కొప్పె. 33

తే. గీ. సతులు చల్లుఁ బోరాడుచో జలకణములు
నతికురులమీఁద నిండి క్రిక్కిఱిసి చెలువ
మమరెఁ గసుగొన నింద్రనీలములతోడఁ
గలయఁగుచ్చిన మౌక్తికంబులను బోలె. 34

తే. గీ. క్రాలుఁగన్నులు ముద్దుమొగములుఁ దమకు
నసదృశప్రభావమునఁ జెల్వగుటఁ జేసి
మునిఁగి మీలను దలయెత్తి వనరుహములఁ
దూలఁగఁబఱచి వనకేళివేళ సతులు. 35

తే. గీ. అలికలితపంకజము నొక్కయతివ దెచ్చి
చుట్టమగునట్టి వనితకుఁ జూపుటయును
తనకరులు మోము నెదుట నద్దంబు లేక
తోఁచెననుచు నమ్ముగ్ధ యద్భుతముఁబొందె. 36

సీ. కేలిదెప్పము సేసి క్రాలి లీలావతి
నీఁదించుచును నొక్కయింతి డాసి
చేయిచ్చి యిందు విచ్ఛేయుమంచును దన్వి
నడిపించుచును నొక్కపడఁతి నగాది
ముదితఁజేకూడను ముత్తలాడుచు నొక్క
తరుణికి నిమ్మలఁ దమ్మరాయుసఁగి
రమణిపాపటఁ బువ్వరజముఁ బోయుచు నిదె
మిగిలెఁ గొమ్మని యొక్కమగువకిచ్చి
కదలఁబడినట్టు లొక్కతెఁ గాగలించి
ముంపుమునిఁగి నట్లొక్కతె మోవియాని
లలితనాయకకేళీవిలాస మమర
లీల జలకేళి సలిపె భూపాలసుతుఁడు. 37

సీ. కలయంగ నలఁదిన కస్తూరి పెల్లున
జలములనెల్లను గలఁగఁజేసి
కుచమండలంబుల కుంకుమచర్చల
నీరెల్ల జేవురు నీరుసేసి
తనులిప్త సురభిచందన కర్దమంబున
వారినెల్లఁ బులకవందు సేసి
మాలల నవపుష్పమాలికావితతుల
వనమెల్లఁదెట్టువఁ గొనఁగఁజేసి

యలర లలితవీథినంటఁ గన్గవలఁగొ
వెలయఁ గామచిహ్నలెల్ల వెలయ
వలరువాతు లమర జలకేలి సాలించి
కొలను వెడలి రింతు లలసగతుల. 38

ఆ. వె. భూమినిండి మింటఁబూర్ణమై కర్కట
మకర మీనరాశి మహితమైన
హరియశస్సుధాబ్ధి యందుల తుంపురు
లనఁగఁ జుక్కలొప్పె నాకసమున. 39

సీ. ధర వియోగులనెల్లఁ బరిమార్పఁబూని హృ
ద్భవుఁడు గట్టిన వీరపట్టమనఁగ
విరహులపై దండువెడలుచో మదనున
కెత్తిన కెంజివురెల్లి యనఁగ
నలిఁ బ్రోషితులమీఁద గొలిపెడుమరుకరి
ఘుసృణపంకాంకిత కుంభమనఁగఁ
జొత్తిల్లఁ బథికులనెత్తుటఁ దోఁగిన
శంబరద్వేషుచేతి చక్రమనఁగఁ
దూరుకొండ తుట్టతుదిమీఁదువున వేలు
గొమ్మవలుదపూవు గొలకవోలెఁ
గందుపెరసి రాగకాంతిదలిర్పంగ
మహిమయొప్పఁ జందమామ పొడిచె. 40

తే. గీ. అమరు లమృతాబ్ధిలోపలి యమృతరసము
వెండిచేరుల పటికంపుకుండఁగట్టి
చేదుకొనియెదరోనాఁగ శీతరోచి
మెల్ల మెల్లన రుచులతో మిన్నువ్రాఁకె. 41

తే. గీ. తవరి రాగిల్లి ముక్తుడై తరతరంబ
నిర్మలత్వంబుఁ బొందుచు నీరజారి
పరమయోగియుఁబోలె సత్పథమునందు
నడువఁగాఁ జొచ్చెఁ గువలయానందమొసఁగ. 42

తే. గీ. ఉదయరాగ మించుంచక యుజ్జగించి
నిండుఁ జందురుఁడు గన్నులకుండువర్ష్య
ధావనానంతర స్నిగ్ధదాతృ కాత్య
రాజశుద్ధాంత దంతవజ్రములకాంతి. 43

తే. గీ. కమలినీ కాంత యెంతయుఁ గంది వంద
వారుణీసక్తుఁడై వసువ్యయము చేసి
యరిగినట్లు సరాగుఁడై యంబరంబుఁ
దొఱఁగి పశ్చిమజలధిలో నఁటికెఁ దరణి. 44

క. తరుణుండగు శీతలకరు
మరగి వియల్లక్ష్మి తన్ను మాలి ముదుకడున్
ఖరకరుడును వని ద్రొబ్బిన
కరణిన్ రవి పశ్చిమాద్రికడఁ గ్రుంకెన్ బా. 45

చం. నలువగు రక్తి మించినమనంబున నబ్బునులావుపుట్టి చం
గలువవికాసవేళ ముకుళంబు నటింపఁగఁ బువ్వుఁబోడి మొ
గ్గలమునఁబేర్చి నాథు నధికారముఁ గైకొని కేలిసల్పిన
చ్చలమున సిగ్గుచాలమియుఁ జన్గవహారము లోలిఁ జెప్పగన్. 46

తే. గీ. వామనానేకవము చక్రవాళ కుధర
ధాతుతటము గోరాడఁ బోఁ దరులువిఱిగి
కూలుటయు మింటి నెగసెడు ధూళివోలెఁ
బర్వెనెఱసంజ పడుమర పట్టుకొనుచు. 47

చం. అలరుల పాన్పులం దలిరుటాకులసెజ్జల హర్మ్యవేదికా
తలముల తీవెయిండ్ల సితకాళయనంబుల మున్నెయుక్తమై
వలఁదురివందు కందువల నప్పటికప్పటి కింపుఁ జొపఁగో
ర్కులు తనివారి వేడ్కఁ బడఁగూడిరి వేడుకతోడ దంపతుల్. 48

చం. పలుచని చంద్రికారసము ప్రన్నని సున్నని కేటక్రొమ్ముఖుం
గులతుదలందలిర్చు నెలక్రొమ్ముల కాంతి పసిండినిగ్గుతోఁ
గలపి యలంతివన్నెయిడి కాయజునిల్పిన రత్నపుత్రిక
న్నలువ సజీవఁజేసె నొకొనాఁ దగు నాతివిభాతి చూడ్కికిన్. 49

సీ. దళమైన చీఁకటి గుళియలు సేసి ప
ద్మాసనుం డాతువు వోసెననఁగ
దొలుకారు మెఱుగులు కొలఁదికి వి
రించి వాల్గనుల నూరించెననఁగ
జంద్రికాసార మబ్జజుఁడు గట్టిగఁ బద
నిడి యాణిపాణియుం బడసెననఁగ
చాటించి విధిరాగ పరమాణువునఁ బల్ల
వితమూర్తిగాఁగ నిర్మించెననఁగ
బొలుచు నలకలను మదనునమ్ములను ముత్తి
యముల విద్రుమవల్లిక నపహసించుఁ
దరుణియలకలుఁ జూడ్కులు దశనములును
నధరమును బ్రస్తుతింప నాయలవియెట్లు. 50

చ. పరముఁడు కంధర స్థలముపై విడి వేడుక ముద్దులాడఁ గాఁ
గరమున మౌళిగంగయుదకంబులు పొల్పువఁబిల్చి యాఁది శి
కరములు భూషణేందునకు (కారవ) తారకలీలఁ జేయు త
త్కరివదనుండు మత్కృతికి దాసుముఖస్థితితోడఁ దోడగున్. 51

చ. గొనయము తమ్మినూల్ చఱుకుఁగోల ధనుర్లత పూవు లమ్ము లే
టునకు నొకమాటు కానతనుఁడున్ మనను నగ్రుజయించి జీవరా
శి నొడుచు లేమిచెప్పవని చేయునతుల్ తగు మోహనప్రవ
ర్తన గల కామ డీవుత కుందంబున మీకిలఁగాను సౌఖ్యముల్. 52

సీ. పరిణత ఫణిలతాపత్రంబుఁ గఱిసిన
చివురు నాఁ జెం గ్రాఁ జేము చేర్చి
కందర్పు మదకరి కరముపై జక్కవ
లెఁ గెనాఁ దోడఁ గుచ మిఱియ మోపి
దవసంబు పోకలఁ గవిసిన మంచునాఁ
బలుచని చెమట పైఁ గలసి మెఱయఁ
గలువరేకులు మౌక్తికముల సినెడి ననాఁ
గన్నుల బాష్పంపుఁ గణములురలఁ

గీ. వేడినిట్టూర్పు గాడ్పులు విరహవహ్ని
శిఖలు ప్రబలంగ వలవంతచింత నొగిలి
యేకతంబున్నదాని రాజేంద్రతనయఁ
గనిరి లతికా గృహంబులో వనజముఖులు. 5

సీ. ప్రాణంబులెడల నభ్యాసంబు సేయు మా
ర్గంబన నిట్టూర్పు గాడ్పులెనఁగ
గవ్యశాలగ నేయి గ్రమ్ము కైవడిఁ గామ
శిఖఁ గ్రాఁగి పైఁడిగ చెమటవొడమ
మదమునమ్ములు నీకు పదను పెట్టినక్రియ
వాలుఁగన్నులు బాష్పవారి మునఁగఁ
బగ లేదుటయు నెడఁబను రథాంగముచంద
మునఁ జన్నులు ముఖోద్గముగ పఱంగ

గీ. ప్రాణమొదలి సెలవు వడి రొండలు
భ్రామణములతోడి పొత్తువిడిచి
లాఁతులైరి సఖులు లలితులు వాయని
ప్రాతలైరి విమధరాజ సుతకు. 54

సీ. మకరధ్వజుని విల్లు మనము వాయని నిడి
నమలింపుగాఁ జేయు నల్లఁజెఱకు
మదను బాణావళి మనము క్రుమ్మెళ్లపైఁ
బాలుపారఁ దుటిమెదు పుష్పచయము
మనసిజాతుని మెల్లి మనము వినోదార్థ
మై వచ్చి యాడెడు మావిచిగురు
మరు తేరిహాయములు మన యిండ్లలోఁ బంజ
రంబులఁ బొరలు కీరవ్రజంబు

గీ. తానవంగుఁ డట్టివాని యులంచుట
యేమి? యతని కడిమియేమి? యతని
బీరమేమి? ధరణిఁ బిచ్చుక యలుకేమి
వాలఁగ.........నేమి వాలుఁగంటి? 55

సీ. ఏపునఁ జెలరేఁగి యేయు మనోజన్మ
చెఱకువిల్ రెండుగా విఱిచివైతుఁ
బలువలై పలుకు చిల్కల నాలుకల ముల్లు
విఱచి యారములలో వెదల నడఁతు
ముదమున ప్రోయుతుమ్మెదలఁ జంపక లతాం
తములలో మునుఁగంగ (నిముఁరింతుఁ)
దగులమై పీతెంచు దక్షిణాశాగంధ
వహు మహాహీంద్రుని వాతఁద్రోతు

గీ. నేటికలికాదు నాయట్టి బోటికలుగ
వెలఁది! నీమదిలోవల వెఱవకుండు
మమ్మ! ధైర్యంబు వదలకుమమ్మ యొంహఁ
గత్తలము గల్గుమనికి గలదెబాధ, 56

కీ. శే. బ్రహ్మశ్రీ సాహిత్యవిశారద

కాశీభట్ట సుబ్బయ్యశాస్త్రిగారు.

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషదధ్యక్షులును సూర్యరాయాంధ్రనిఘంటు సంపాదకులును, పీఠికాపుర సంస్థానవిద్వాంసులునగు బ్రహ్మశ్రీ కాశీభట్ట సుబ్బయ్యశాస్త్రిగారు 2-1-49 తేదీని మధ్యాహ్నము 2-30 గంటలకాకస్మికముగ దివంగతులైరి. వీరి మరణమువలన నాంధ్రసారస్వత ప్రపంచమునకు దీరనిలోటు వాటిల్లినది. ఆంధ్రలోకమున వీరిని వీరి సోదరులు సుప్రసిద్ధవిమర్శకులు నగు బ్రహ్మయ్యశాస్త్రివర్యులను దెలియనివా రుండరు. శ్రీ సుబ్బయ్యశాస్త్రిగారు పీఠికాపురకళాశాలయందు సంస్కృతపండితులై తమ పాండిత్యముచే శిష్యబృందమును రంజింపజేయుచుండిరి. వీరు పండితాగ్రేసరులగు శ్రీమాన్ మహోపాధ్యాయ పరవస్తు రంగాచార్యులు వారి ముఖ్యశిష్యులలో నొకరు. వీరికి సంస్కృతాంధ్రములలో విశేషపాండిత్యముండుటయేగాక సభలలో నట్టి శ్రోతలకైనను రంజకముగ నుపన్యాసము లీయగల యసన్యసామాన్యమగు శక్తియుండెడిది. పండితులు, పామరులు, బాలురు, వృద్ధులు వారి యుపన్యాసమాధుర్యమును, వాఙ్నైపుణ్యమును గ్రోలి సంతసించుచుండిరి. రామాయణమహాభారతాది మహాగ్రంథములయందును కాళిదాసాదిమహాకవుల నాటకములయందును కావ్యనాటకలక్షణములు, రసపోషకత్వము మొదలగు విషయములగూర్చి శ్రీ శాస్త్రిగారి యుపన్యాసముల నొకపరి వినినచో మరలమరల వినగోరుచుందురు. అందును శ్రీ శాస్త్రిగారికి శ్రీ మద్రామాయణమునందు భక్తిగౌరవము లధికము. కావ్యామృతరసాస్వాదనమే వీరి జీవితాశయము. డెబ్బదియైదు సంవత్సరముల వయసునందియు శ్రీ మద్రామాయణ పఠన

మున పాల్గొనుచు సభ్యులకందలి విశేషముల నుగ్గడించుచు వీరానందరసపూర్ణమనస్కులై సంతసింపుచుండిరి.

సంసారవిషవృక్షస్య ద్వేఫలే అమృతోపమే
కావ్యామృతరసాస్వాదః సల్లాపః సజ్జనైస్సహ

అనియు,

ఆదిత్యస్యోదయం తాత సావర్ణం భారతీకథాః
ఇష్టాభార్యా సుమిత్రంచ అపూర్వాణి దినేదినే.

అనియు శ్రీ శాస్త్రిగారు పలుమారు తమ యుపన్యాసముల దెలుపుచుండిరి. పాశ్చాత్యనాగరకతావ్యామోహమున బడి మన సారస్వతప్రపంచమున నెట్టి విశేషములున్నవో తెలియక యాధునికులు కూపాంధన్యాయమున వర్తింపుచుండుట వీరు గర్హింపుచు, మన యపారసారస్వతసాగరమును మధించి యమృతాస్వాదన మొనర్పవలయు ననియు, సనాతనధర్మముల విడనాడవలదనియు హెచ్చరింపుచుండిరి.

వీరు శ్రీ రామచరితమానసందలి యాదర్శముచే సంస్కృతమున రామశతకమును వ్రాసి సోదరుల కంకితమొనర్చిరి. పెక్కు రామాయణగ్రంథముల పరిశోధించి శ్రీ రామవిజయమును, రావణవిజయమును మొదలగు వచనగ్రంథములను, సాహిత్యకల యను విమర్శగ్రంథమును పెక్కు వ్యాసములను రచించి ప్రకటించియుండిరి. వీరి సంస్కృతాంధ్రపాండిత్యముల గమనించి శ్రీ శ్రీ పిఠాపురాధీశ్వరులు తమ యాస్థానవిద్వాంసులుగ స్వీకరించుటయేగాక వీరిచే సూర్యరాయాంధ్రనిఘంటువు మూడునాలుగు సంపుటములును, కళాపూర్ణోదయమును, సింగభూపాలవిరచిత రత్నపాంచాలికానాటకాంధ్రీకరణమును, తాను గంటివారి యముద్రితనాటకములను, యింకను పెక్కుగ్రంథముల ప్రకటింపజేసిరి.

శ్రీ శాస్త్రిగారు కావ్యనాటకములు కళాశాలాశిష్యబృందముచే బఠింపఁజేయుటలో దృప్తినొందక, వారి మిత్రబృందము కోరికపై పెక్కుమాఱులు శాకుంతలము, ఉత్తరరామచరితము, మృచ్ఛకటికనాటకము మొదలగు నాటకరత్నముల జదివి వారి నానందరసనిమగ్నుల గావించుచుండిరి.

శ్రీ జయంతి రామయ్యపంతులుగారు మృతినొందినతరువాత వీ రాంధ్రసాహిత్యపరిషత్తున కధ్యక్షులై, తత్కార్యనిర్వాహణమునకగు సహాయ మొనర్చుచుండిరి. వీరి పాండిత్యమున కాంధ్రవిద్వల్లోకము సాహిత్యవిశారద బిరుదమునొసంగి వీరిని బహూకరించినది. పత్రికలలో బ్రకటించు నొండురెండు వ్యాసములతో దృప్తినొందక శ్రీ శాస్త్రిగారు నిరంతరము సంస్కృతాంధ్రసాహిత్యవిషయములు ముచ్చటింపుచు నాయాగ్రంథపఠనమునకై తమశ్రోతల బురికొల్పుచు సారస్వతసేవ నొనర్చి కృతకృత్యులైరి.

ఆంధ్రసారస్వతాభిమానులగు శ్రీ శాస్త్రిగారియొక్కయు వారి సోదరులయొక్కయు జీవితమునగల ముఖ్యవిషయముల గ్రహించి మనము సారస్వతసేవ నొనర్తుముగాక- శ్రీ శాస్త్రిగారి యాత్మకు పరమేశ్వరుడు శాంతి నొసంగుగాక-

